

УДК 81'243-028.31:378

DOI 10.31494/2412-9208-2022-1-3-406-416

VISUALIZATION OF THE COMMUNICATION PROCESS DURING TEACHING THE UKRAINIAN LANGUAGE TO FOREIGNERS

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ КОМУНІКАТИВНОГО ПРОЦЕСУ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМЦЯМ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Olena SHKURKO,

Candidate of Philological
Sciences, Associate Professor

eshkurko@i.ua

<https://orcid.org/0000-0002-3443-3555>

Oles Honchar Dnipro National
University,

✉ 72, avenue Gagarin,
Dnipro, 49000, Ukraine

Олена ШКУРКО,

кандидат філологічних наук,
доцент

Дніпровський національний
університет імені Олеся Гончара,

✉ просп. Гагаріна, 72, м. Дніпро,
49000, Україна

Original manuscript received: October 31, 2022

Revised manuscript accepted: November 25, 2022

ABSTRACT

The article examines the problem of the negative impact on modern young people of a huge amount of information, which many of them are unable to perceive, process and use effectively. It is noted that this problem can be solved by new teaching methods and methods, including the technologies of visual presentation of educational material. The concepts of visibility and visualization were also investigated and it was concluded that these terms denote similar methods of obtaining information based on visual (or visual and auditory) perception of objective reality, but these concepts are not identical. The article presents the possibilities of introducing such popular data visualization technologies as scribing, mental maps, tag clouds and cross-sensing into the process of teaching Ukrainian to foreign students. The rules and algorithms for creating these forms of visual presentation of educational material are analyzed, and their practical application during classroom and out-of-classroom lessons on the Ukrainian language as a foreign language is described. Particular attention is focused on the need to take into account in the process of preparation and practical application of similar forms of visualization not only common features of human thinking, but also cultural and ethnic differences and peculiarities of perception of objects of reality by representatives of different nationalities. A conclusion was made regarding the expediency or impracticality of using scribing, mental maps, tag clouds, cross-senses, as well as interactive timelines and Internet memes as means of communication and presentation of educational information during the teaching of foreign students of the Ukrainian language as such, which take into account psychological and cognitive features of modern youth, allow presenting the material concisely and clearly, and also diversify classes, will contribute to better assimilation and memorization by students of complex grammatical, lexical and linguo-regional studies materials, making the educational process more effective, i.e. meet the requirements of modern education.

Key words: visualization, communication, scribing, mental maps, tag clouds, cross-sense.

Глобальне проникнення інформаційно-комунікаційних технологій у повсякденне життя сучасної людини призвело до суттєвих змін її мислення. Тенденція до більш швидкого, але менш ефективного сприйняття величезного обсягу інформації, особливо візуальної, викликала таку проблему, як нездатність багатьох дітей і підлітків якісно переробляти та використовувати отриману інформацію, що поставило перед педагогами, методистами та науковцями завдання створення нових методик, технологій і способів навчання, ефективних в умовах сьогодення.

Не дивно, що в наш час проблема оптимізації процесу викладання та комунікації на заняттях в українських закладах вищої освіти є пріоритетною для багатьох дослідників. На наш погляд, однією з найкращих форм представлення навчальної інформації є її візуалізація, тому нашу увагу було зосереджено на дослідженнях тих педагогів і науковців, які вивчають питання використання сучасних форм візуального представлення інформації загалом [3; 16] і навчального матеріалу зокрема [4; 6; 5], а також викладання іноземних мов за допомогою інформаційно-комунікативних технологій [1; 7; 11].

Незважаючи на велику кількість робіт із вивчення розглянутих проблем, існує зовсім небагато досліджень, де проаналізовано одразу кілька видів найбільш популярних у наш час технологій візуалізації навчального матеріалу, що використовуються на заняттях з української мови як іноземної, й описано їхнє практичне застосування під час навчання іноземних студентів української. Ці питання й розглядатимуться в нашій роботі.

Метою цієї статті є вивчення теоретичних і прикладних проблем, пов'язаних із комунікацією під час викладання української мови іноземним студентам і використанням на заняттях з української як іноземної найбільш популярних сучасних форм візуалізації навчального матеріалу. Об'єктом нашого дослідження є такі технології візуалізації інформації, як скрайбінг, ментальні карти, хмари тегів і кроссенси, які дозволяють систематизувати й подати стисло і зрозуміло досить великий обсяг даних та зробити навчальний процес більш ефективним. Предметом вивчення є принципи створення та особливості застосування зазначених форм візуалізації навчального матеріалу в іноземній аудиторії.

У статті вирішуються такі завдання: з'ясувати, чи є поняття наочності й візуалізації тотожними; визначити можливості впровадження таких технологій візуалізації даних, як скрайбінг, ментальні карти, хмари тегів і кроссенси в процес викладання української мови іноземним студентам; проаналізувати правила й алгоритми створення цих форм зорового подання навчального матеріалу; описати їхнє практичне застосування під час проведення аудиторних і позааудиторних занять з української мови як іноземної.

У дослідженні використано методи систематизації й узагальнення досвіду педагогів, методистів і науковців, спостереження, опису, елементи методів синтезу й аналізу, дидактичного експерименту.

Як відомо, сприйняття людиною інформації здійснюється за допомогою п'яти органів чуття, усі з яких відіграють істотну роль у пізнанні

об'єктивної реальності, але зір і слух є у цьому відношенні особливо важливими, оскільки за їхньою допомогою ми отримуємо основну частину інформації, при чому домінуючим у процесі її отримання, за даними досліджень, є зір. Ще 20 років тому вчені стверджували, що через зоровий канал людина отримує приблизно 65% відомостей про світ. Сучасні дослідники кажуть уже про 90% інформації, яка засвоюється візуально. Зміни, що відбуваються в процесах сприйняття людьми візуальної та мовної інформації, пов'язані насамперед із глобальним проникненням інформаційно-комунікаційних технологій в наше повсякденне життя.

Сьогоднішні молоді люди мають інше мислення: вони швидше сприймають більше даних за одиницю часу, можуть одночасно споживати інформацію з декількох каналів або паралельно спілкуватися з кількома комунікантами, але їм усе складніше концентрувати свою увагу. У 2019 році компанією Microsoft було проведено дослідження «Навчання в епоху «золотих рибок»», яке показало, що здатність сучасної молоді утримувати увагу на одному об'єкті скоротилася до 8 секунд, що менше, ніж у золотих рибок [16].

Усі глобальні зміни, які відбуваються в сучасному світі, ставлять перед педагогами, методистами та науковцями нові цілі, спрямовані на вдосконалення освітнього процесу, що передбачає прийняття нових методик, технологій і способів навчання, ефективних в умовах сьогодення. На наш погляд, візуалізація є однією з найкращих форм представлення інформації, оскільки відповідає вимогам сучасної освіти, враховує психологічні й когнітивні особливості сучасних студентів і дозволяє подавати навчальні матеріали не тільки в зручному, але й зрозумілому вигляді.

Раніше для позначення матеріалів, призначених для зорового сприйняття (картинок, малюнків, таблиць та ін.), вживали термін «наочність». Зараз дослідники і викладачі все частіше користуються терміном «візуалізація». З'ясуємо, чи є ці поняття синонімічними.

Дехто з науковців ототожнює ці два терміни, як, наприклад, Ю. Малієнко, яка «попри всі нюанси визначень» вважає поняття «наочність» і «візуалізація» однаковими за значенням [8 : 153-154]. Однак більшість дослідників [3; 10; 12] розділяють ці поняття. Так, В. Гавронський пише: «Тлумачення терміну *візуалізація* передбачає процес створення зорового образу, тоді як термін *наочність* асоціюється вже із сформованим образом навчального об'єкта. Це дає підстави стверджувати, що поняття візуалізації навчального матеріалу виходить за рамки, окреслені терміном *наочність*» [4].

Ми також вважаємо, що ці поняття не є тотожними. Різниця між ними чітко відображена в дефініціях, які подано у «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» за редакцією В. Бусел: 1. «Наочність – предмети, які використовують для показу під час навчання, а також метод навчання, що ґрунтується на використанні таких предметів» [2 : 725]. 2. «Візуалізація – одержання (подання) зображення яких-небудь предметів, явищ, процесів, недоступних для безпосереднього спостереження» [2 : 186]. Тобто наочність

передбачає використання певних матеріальних об'єктів: конкретних предметів або їх зображень, а візуалізація являє собою ментальний процес унаочнення, створення умов для візуального спостереження. Наприклад, демонстрація готової таблиці є ілюстрацією наочності; таблиця, яку пропонують доповнити або змінити, є прикладом візуалізації, оскільки вона буде являти собою створений візуальний образ.

Існує безліч наочних матеріалів, які можна класифікувати, наприклад, за такими видами: 1) природні об'єкти, які існують у нашій реальності, тобто конкретні предмети, що демонструють під час занять: ручка, яблуко, стіл та ін.; 2) образотворча наочність: малюнки, картини, фотографії; 3) символічні та графічні об'єкти: схеми, плакати, таблиці, карти, формули, графіки; 4) звукові матеріали, до яких належать аудіозаписи; 5) екранні (фільми, навчальні мультфільми тощо) і комп'ютерні матеріали, за допомогою яких можна отримувати інформацію одночасно по зоровому і слуховому каналах, а також бачити динаміку розвитку процесів [4].

Практично всі перераховані вище засоби наочності традиційно використовували на заняттях з іноземних мов у минулому й користуються ними в сьогоденні. Нас же цікавлять сучасні засоби візуалізації навчального матеріалу, яких зараз існує дуже багато, але не всі з них доцільно застосовувати під час викладання, наприклад, української мови як іноземної.

Розглянемо найбільш популярні та вживані в наш час форми візуалізації навчальних матеріалів.

1. *Скрайбінг* (від англ. *scribe* – робити ескіз, нарис) – це технологія візуалізації, яка забезпечує відображення ключових моментів змісту навчального матеріалу шляхом використання простих графічних елементів (малюнків, піктограм, символів, слів, схем, діаграм), що послідовно створюються відповідно до усного викладу або аудіоряду [3].

Переваги скрайбінгу в освітньому процесі полягають у тому, що одночасно застосоване вербальне й візуальне подання матеріалу допомагає легко відновити в пам'яті отриману інформацію, оскільки презентація скрайбінгу складається з простих образів і символів, які добре запам'ятовуються; крім того цей вид візуалізації є універсальним і доступним для розуміння. Також «при поясненні матеріалу за допомогою скрайбінгу стимулюється мимовільна увага, а емоційне включення у процес пізнання підвищує зацікавленість навчальною інформацією» [9 : 77].

Існує багато різноманітних видів скрайбінгу: скрайбінг мальований – процес створення полягає в малюванні від руки зображень, піктограм, схем, запису ключових слів, що ілюструють розповідь викладача; скрайбінг аплікаційний – на аркуш паперу або будь-який інший фон викладаються (наклеюються) готові зображення, що відповідають супроводжувальному тексту; скрабінг магнітний – зображення складаються з магнітних заготовок зображень і кріпляться на презентаційну магнітну дошку; скрайбінг фланелеграфний – передбачає застосування фланелеграфу (зображення кріпляться на ворситу поверхню); комп'ютерний скрайбінг – для створення застосовуються спеціальні комп'ютерні програми і онлайн-сервіси;

відеоскрайбінг – створюється за допомогою відеозйомки процесу створення фланелеграфного, магнітного або апікаційного скрайбінгу [9 : 77].

Отже, скрайбінг – це розповідь із картинками. Практично всі викладачі, які працюють з іноземними студентами, практикують такий вид візуалізації навчальних матеріалів: малюють під час розповіді на звичайній, маркерній або інтерактивній дошці, підкріплюючи пояснення зоровими образами. Іноді крім мальованого скрайбінгу на заняттях з української мови як іноземної ми використовуємо для різноманіття магнітний і апікаційний різновиди цього типу візуалізації. Усі інші види скрайбінгу потребують наявності специфічного обладнання (стенду із ворсистого поверхнею, комп'ютерних програми для запису аудіо й монтажу відео та ін.), тому не застосовуються нами на заняттях з української мови як іноземної.

Наш досвід використання цієї форми візуалізації навчального матеріалу дозволяє дати декілька порад тим, хто намагається опанувати техніку проведення скрайбінгу. По-перше, якщо викладач планує використовувати для цього виду роботи дошку, йому необхідно пам'ятати про правила найбільш ефективного розташування інформації: американські психологи визначили, що найкраще запам'ятовується інформація, розташована на дошці у верхньому правому кутку. Їй належить 33% нашої уваги. Потім йдуть лівий верхній кут дошки (28%), нижній правий (23%) і лівий нижній кути (16%) [13]. Знання цієї закономірності допоможе викладачеві подати навчальну інформацію як найкраще для її засвоєння та запам'ятовування студентами. По-друге, викладачам, які працюють з іноземцями, варто звернути увагу на те, що під час скрайбінгу важливо добирати відповідні до теми образи, передбачаючи, як саме їх зрозуміють студенти, котрі є носіями інших культур і мають суттєві відмінності у сприйнятті навколишнього світу. Отже, необхідно вибирати такі образи та символи, що є універсальними, зрозумілими представникам різних країн і національностей.

2. *Ментальні карти* (mental map, інтелект-карти) – це графічне представлення інформації. Їх можна малювати на папері або дошці та створювати за допомогою спеціальних комп'ютерних програм. Інтелект-карти дозволяють представляти навчальний матеріал таким чином, що він сприймається одночасно обома півкулями головного мозку людини. Цього ефекту можна досягти шляхом використання просторових зв'язків, різних кольорів, а також символів.

Кожна ментальна карта, що створюється, має відповідати загальним принципам подання: 1) головну ідею необхідно розташовувати в центрі карти; 2) центральний об'єкт з'єднують з асоціативними поняттями вигнутими (не прямими) основними гілками; асоціативні поняття в свою чергу з'єднуються з периферійними поняттями також за допомогою гілок, але другого порядку, тобто меншими за основні; 3) над кожною гілкою пишуть лише ключові слова; 4) обов'язково використовують різні кольори (зазвичай три) та символи (піктограми, малюнки); 5) інформація зчитується по колу: від центру карти переходять

у правий верхній кут і далі за годинниковою стрілкою, що слід враховувати під час створення ментальної карти.

Інтелект-карти є досить популярною формою візуалізації навчального матеріалу, тому що інформація, подана у відповідному вигляді, швидше сприймається, ефективніше й на більш тривалий термін запам'ятовується, оскільки такий спосіб її подання відповідає природі людського мислення. За їхньою допомогою складний і об'ємний матеріал можна подати стисло та зрозуміло [14].

Незважаючи на очевидність переваг використання такого виду візуалізації навчального матеріалу, у нас є декілька зауважень щодо використання ментальних карт під час навчання української мови іноземних студентів. По-перше, кожна створена карта є індивідуальною, тому не завжди буває зрозумілим задум її автора й інформація може сприйматися іншими студентами неоднозначно або взагалі неправильно. По-друге, в ідеалі цей вид візуалізації інформації передбачає створення інтелект-карт і викладачем, і студентами, але для виконання такого роду завдання потрібні не тільки відомості про принципи побудови карт, але й досить добре знання мови, тому їх складання в розгорнутому вигляді, тобто з великою кількістю складників, не можливе на підготовчому відділенні, оскільки іноземці ще не володіють українською достатньою мірою. Але невелика за обсягом ментальна карта стає в нагоді тоді, коли необхідно систематизувати граматичний матеріал після вивчення, наприклад, родових відмінностей іменників, системи закінчень певного відмінку або особливостей відмінювання дієслів, що належать до 1-ої чи 2-ої дієвідміни. Ментальні карти з граматики викладач може скласти заздалегідь за допомогою спеціальних комп'ютерних програм або створити власноруч на папері й використовувати їх для закріплення чи повторення навчального матеріалу. Також невеликі карти можна відтворювати на дошці на кожному занятті.

3. *Хмара тегів* – це візуальне подання списку категорій (або тегів, які також називають мітками, ярликами, ключовими словами тощо). Теги найчастіше за все являють собою окремі слова, котрі відрізняються один від одного розміром шрифту або кольором, які залежать від важливості кожного з ключових слів. Таке подання зручне для швидкого сприйняття і розподілу понять за популярністю [15].

Створюють хмари тегів за допомогою спеціальних Інтернет-сервісів для візуалізації інформації: Tagul, imagechef.com, Taxedo та ін. Викладач може створити їх сам і запропонувати студентам на занятті як один із видів аудиторної роботи, що дозволяє урізноманітнити навчальний процес. Можна запропонувати учням в якості домашнього завдання самостійно скласти таку хмару до певної теми.

Хмари слів є популярною формою візуалізації навчальної інформації, тому що їх можна використовувати як опорний конспект або для перевірки та контролю знань. Під час заняття з української мови на підготовчому відділенні ми пропонуємо іноземним студентам хмари тегів, що містять лексику за темами «Сім'я», «Продукти», «Україна», і даємо

завдання скласти 1) речення, 2) невелику розповідь, використовуючи якомога більше слів із відповідної хмари. Ці вправи завжди викликають живий інтерес з боку студентів і чудово вписуються в заняття, знімаючи втому від необхідного, але досить нудного вивчення граматики. Але ми не часто користуємося цією технікою візуалізації, оскільки створення якісної хмари теж вимагає певних умінь і займає багато часу.

4. *Кроссенс* – це асоціативна головоломка, сучасний методичний прийом візуалізації навчального матеріалу, що поєднує в собі загадку та ребус. Слово «кроссенс» означає «перетин смислів». Ця форма візуалізації інформації, а також її назва, яка створена за аналогією з англійським словом «кросворд».

Кроссенс є асоціативним ланцюжком, що складається з дев'яти зображень, розміщених на квадратному полі на кшталт гри «Хрестик-нулики». Зображення розміщуються в такий спосіб, що кожне з них має зв'язок з попереднім, а центральний п'ятий квадрат змістовно об'єднує всі інші зображення. Кроссенс потрібно читати зліва направо і зверху вниз, рухаючись лише вперед, і завершувати на центральному п'ятому квадраті [1 : 139].

Створення кроссенсу має певний алгоритм: 1) визначити тему, загальну ідею; 2) виокремити дев'ять елементів, що стосуються ідеї (теми); 3) знайти зв'язки між елементами, визначити послідовність; 4) концентрація змісту в одному елементі (центральному); 5) виокремити відмінні риси, особливості кожного елемента; 6) підібрати зображення, що ілюструють елементи; 7) замінити прямі образи і асоціації символічними; 8) побудувати асоціативні зв'язки між образами елементів [3].

Ми використовуємо цю форму візуалізації навчального матеріалу на заняттях з української мови як іноземної для узагальнення матеріалу, що вивчається, і перевірки домашнього завдання: пропонуємо студентам з опорою на створений викладачем кроссенс розповісти матеріал минулого уроку. Кроссенс, як й інші техніки візуалізації, чудово сприймається студентами, допомагає не тільки урізноманітнити заняття, але й сприяє кращому засвоєнню та запам'ятовуванню необхідної інформації.

Але є й певні труднощі, що виникають під час створення і застосування цієї форми візуалізації. По-перше, виникають певні проблеми із трактуванням зображень, тому що те, що здається зрозумілим автору кроссенсу, часто виявляється недостатньо прозорим для правильного розуміння іншими людьми. Крім того, існують не тільки індивідуальні, але й національно-культурні особливості сприйняття об'єктивної дійсності, про що ми згадували вище. Вирішити цю проблему допомагають короткі текстові повідомлення стосовно того, що (або хто) зображено на кожній картинці. Інша проблема полягає в тому, що творчий процес складання кроссенсів вимагає від студентів не тільки розуміння певних правил їхньої побудови, але й вміння логічно мислити, а також розбиратися в тематиці, за якою складається кроссенс, і звичайно, гарного знання мови та українських реалій.

Сучасними формами візуалізації навчального матеріалу є також інтерактивні стрічки часу й інтернет-меми, але ми не застосовуємо ці види

зорового подання інформації, оскільки стрічки часу доцільно використовувати на заняттях, наприклад, з історії України, а не під час вивчення граматичних або лексичних тем, а інтернет-меми є дуже специфічною формою візуалізації й потребують відмінного знання українських традицій, культури та сучасних фактів життя, тому часто не доступні розумінню іноземців.

Проведене дослідження таких сучасних технологій візуального представлення навчального матеріалу, як скрайбінг, ментальні карти, хмари тегів і кроссенси, дозволяє констатувати факт безумовної доцільності використання цих форм візуалізації під час навчання іноземних студентів української мови, оскільки відповідають вимогам сучасної освіти стосовно методик і способів навчання та враховують психологічні й когнітивні особливості сучасної молоді. Але в процесі підготовки та під час застосування на практиці подібних форм візуалізації необхідно пам'ятати про культурно-етнічні відмінності та особливості сприйняття об'єктів дійсності представниками різних національностей, а також враховувати загальнолюдські особливості мислення, й тоді розглянуті в цій статті технології візуального представлення матеріалу, які дозволяють подати необхідну інформацію стисло та зрозуміло, а також чудово урізноманітнюють заняття, сприятимуть кращому засвоєнню та запам'ятовуванню учнями складних граматичних, лексичних і лінгвокраїнознавчих матеріалів, тобто зроблять навчальний процес більш ефективним, що є метою сучасної освіти.

Перспективи подальших досліджень ми пов'язуємо з опануванням технології створення інтернет-мемів і методики їх використання під час комунікації з іноземними студентами на заняттях з української мови та лінгвокраїнознавства.

Література

1. Бігич О. Кроссенс як візуальна опора для навчання іноземних мов і культури. *Збірник тез доповідей VI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Іноземна мова у професійній підготовці спеціалістів: проблеми та стратегії»*. Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2022. С. 139–142.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с. URL : <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0000989> (дата звернення: 10.10.2022).
3. Візуалізація в освітньому процесі. URL : <https://college.nuph.edu.ua/візуалізація-в-освітньому-процесі/> (дата звернення: 09.10.2022).
4. Гавронський В. В. Візуалізація навчальної інформації. URL : https://phys.ipo.kubg.edu.ua/?page_id=662 (дата звернення: 09.10.2022).
5. Житеньова Н. В. Технології візуалізації в сучасних освітніх трендах. URL : https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/15191/1/Zhytienova_E_Ser.pdf (дата звернення: 15.10.2022).
6. Заболотна О. А. Візуалізація як стратегія впровадження освітньої альтернативи. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*, 2012. Том 1. № 62. С. 101–106. URL : <https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/issue/view/43> (дата звернення: 19.10.2022).
7. Лухіна М. Ю., Сабадир Г. І. Метод когнітивної візуалізації в процесі навчання іноземних студентів української мови. *Інновації та традиції у мовній*

підговець студентів: матеріали Міжнародного науково-практичного семінару. Харків : Видавництво Іванченка І. С., 2020. С. 119–121.

8. Малієнко Ю. Теоретичні засади візуалізації змісту підручників з історії для старшої школи у контексті компетентнісного навчання. *Проблеми сучасного підручника* : зб. наук. праць. Київ : Педагогічна думка, 2019. Вип. 23. С. 149–161.

9. Мовчан В. І. Розвиток візуального мислення майбутніх учителів початкової школи засобами скрайбінгу. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*, 2017. № 11. С. 91–96.

10. Піддубний М. А. Візуалізація як ефективний засіб підвищення якості сучасної освіти. *Візуалізація як засіб формування пізнавального інтересу учнів у процесі навчання української мови і літератури: учительські секрети успіху*. Рівне : РОІППО, 2021. 39 с. URL : https://roippo.org.ua/upload/iblock/b3f/pos_bnik-zakhodu-1_.pdf (дата звернення: 15.10.2022).

11. Салюк Б. Технології візуалізації даних у викладанні англійської мови у вищих навчальних закладах. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія: Педагогіка, 2016. № 4. С. 31–38.

12. Семеніхіна О., Юрченко А. Уміння візуалізувати навчальний матеріал засобами мультимедіа як фахова компетентність учителя. *Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія «Педагогіка. Соціальна робота»*. Вип. 33. 2014. С. 176–179.

13. Восприятие визуальной и речевой информации. *Основы педагогики высшей школы* / ТОВАЖНЯНСКИЙ Л. Л., РОМАНОВСКИЙ О. Г., БОНДАРЕНКО В. В., ПОНОМАРЕВ О. С., ЧЕРВАНЕВА З. О. Харьков : НТУ «ХПИ», 2005. 600 с. URL : <https://buklib.net/books/36624/> (дата звернення: 10.10.2022).

14. Шкурко О. Ментальні карти як спосіб візуалізації навчального матеріалу в процесі навчання іноземних мов. *Лінгвістичні та лінгвокультурологічні аспекти навчання іноземних студентів у закладах вищої освіти України : матеріали Регіональної інтернет-конференції*. Дніпро: Піра, 2022. С. 70–72.

15. Як створити та використати хмарку тегів? *TEACHHUB. Незалежна Освітня Корпорація*. URL : <https://teach-hub.com/yak-stvoryty-ta-vykorystaty-khmarku-tehiv/> (дата звернення: 19.10.2022).

16. Золотарьов Д. Як технології та інтернет змінили наше сприйняття інформації. *Журнал КОЗАКУ: матеріали по психіатрії та хворобам ЦНС*. URL : <https://www.kozaky.org.ua/yak-texnologii%20i%20internet-zminili-nashe-spriinyattva-informacii%20d1%97/> (дата звернення: 19.10.2022).

References

1. Bihych, O. (2022). *Krossens yak vizualna opora dlia navchannia inozemnykh mov i kultur* [Crossens as a visual support for learning foreign languages and cultures]. Zbirnyk tez dopovidei VI Mizhnarodnoi nauково-praktychnoi internet-konferentsii «Inozemna mova u profesiinii pidhotovtsi spetsialistiv: problemy ta stratehii» – Collection of abstracts of reports of the VI International Scientific and Practical Internet Conference «Foreign Language in Professional Training of Specialists: Problems and Strategies». Kropyvnytskyi: RVV Central State University named after V. Vinnichenko, 139–142 [in Ukrainian].

2. Busel, V. T. (ed.) (2005). *Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy* [A large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]. Kyiv; Irpin: Perun. URL : <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0000989> [in Ukrainian].

3. *Vizualizatsiia v osvithnomu protsesi* (2021). [Visualization in the educational process]. URL : <https://college.nuph.edu.ua/vizyaznizatsiia-v-osvithnomu-protsesi/> [in Ukrainian].

4. Havronskyi, V. V. (2016). *Vizualizatsiia navchalnoi informatsii* [Vizualizatsiia

navchal'noyi informatsiyi]. URL : https://phys.ipo.kubg.edu.ua/?page_id=662 [in Ukrainian].

5. Zhytienova, N. V. (2016). *Tekhnologii vizualizatsii v suchasnykh osvitchnikh trendakh* [Visualization technologies in modern educational trends]. URL : https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/15191/1/Zhytienova_E_Ser.pdf [in Ukrainian].

6. Zabolotna, O. A. (2012). *Vizualizatsiia yak stratehiia vprovadzhenia osvitchnoi alternatyvy* [Visualization as a strategy for implementing an educational alternative]. *Zbirnyk naukovykh prats «Pedahohichni nauky»* – Collection of scientific works «Pedagogical Sciences», 1 (62), 101–106. URL : <https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/issue/view/43> [in Ukrainian].

7. Lukhina, M. Yu., Sabadyr, H. I. (2020). *Metod kohnnyvnoi vizualizatsii v protsesi navchannia inozemnykh studentiv ukrainskoi movy* [The method of cognitive visualization in the process of teaching foreign students of the Ukrainian language]. *Innovatsii ta tradytsii u movnii pidhotovtsi studentiv: materialy Mizhnarodnoho naukovopraktychnoho seminaru* – Innovations and traditions in language training of students: materials of the International Scientific and Practical Seminar. Kharkiv : I. S. Ivanchenko Publishing House, 119–121 [in Ukrainian].

8. Maliienko, Yu. (2019). *Teoretychni zasady vizualizatsii zmistu pidruchnykiv z istorii dlia starshoi shkoly u konteksti kompetentnisnoho navchannia* [Theoretical principles of visualization of the content of history textbooks for high school in the context of competence training]. *Проблеми сучасного підручника – Problems of the modern textbook*, 23, 149–161 [in Ukrainian].

9. Movchan, V. I. (2017). *Rozvytok vizualnoho myslennia maibutnykh uchyteliv pochatkovoï shkoly zasobamy skraibinhu* [Development of visual thinking of future primary school teachers by means of scribing]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu. Seria «Pedahohichni nauky»* – Cherkasy University Bulletin. Series «Pedagogical Sciences», 11, 91–96 [in Ukrainian].

10. Piddubnyi, M. A. (2021). *Vizualizatsiia yak efektyvnyi zasib pidvyshchennia yakosti suchasnoi osvity* [Visualization as an effective means of improving the quality of modern education]. *Vizualizatsiia yak zasib formuvannia piznavalnoho interesu uchniv u protsesi navchanni ukrainskoi movy i literatury: uchytelski sekrety uspihu* – Visualization as a means of forming students' cognitive interest in the process of learning Ukrainian language and literature: teachers' secrets of success. Rivne: ROIPPO. URL : https://roippo.org.ua/upload/iblock/b3f/pos_bnik-zakhodu- 1_.pdf [in Ukrainian].

11. Saliuk, B. (2016). *Tekhnologii vizualizatsii danykh u vykladanni anhliiskoi movy u vyshchykh navchalnykh zakladakh* [Data visualization technologies in the teaching English in higher education institutions]. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Seria: Pedahohika* – Scientific notes of Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatyuk. Series: Pedagogy, 4, 31–38. [in Ukrainian].

12. Semenikhina, O., Yurchenko, A. (2014). *Uminnia vizualizuvaty navchalnyi material zasobamy multymedii yak fakhova kompetentnist uchytelia* [The ability to visualize educational material by means of multimedia as a teacher's professional competence]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu: Seria «Pedahohika. Sotsialna robota»* – Scientific Bulletin of the Uzhgorod National University: Series «Pedagogy. Social work», 33, 176–179. URL : http://repository.sspu.sumy.ua/bitstream/123456789/957/1/Viz_navch_mat%20%28Semenikhina%20Yurchenko%29%202014%20UzhNU33.pdf [in Ukrainian].

13. Tovazhnyanskiy, L. L., Romanovskiyy, O. G., Bondarenko, V. V., Ponomarev, O. S. & Chervaneva, Z. O. (2005). *Vospriyatiye vizual'noy i rechevoy informatsii* [Perception of visual and speech information]. *Osnovy pedagogiki vysshey shkoly* – Fundamentals of higher education pedagogy. Kharkov: NTU «KhPI». URL : <https://buklib.net/books/36624/> [in Russian].

14. Shkurko, O. (2022). *Mentalni karty yak sposib vizualizatsii navchalnoho materialu v protsesi navchannia inozemnykh mov* [Mind maps as a way of visualizing educational material in the process of learning foreign languages]. *Materialy Rehionalnoi Internet-konferentsii «Linhvistichni ta linhvokulturolohichni aspekty navchannia inozemnykh studentiv u zakladakh vyshchoi osvity Ukrainy»* – Materials of the Regional Internet Conference «Linguistic and linguistic and cultural aspects of education of foreign students in higher education institutions of Ukraine». Dnipro : Lira, 70–72. [in Ukrainian].

15. *Yak stvority ta vykorystaty khmarku tehiv?* (2020). [How to create and use a cloud of tags?]. TEACHHUB. Nezalezhna Osvitnia Korporatsiia – Independent Educational Corporation. URL : <https://teach-hub.com/yak-stvority-ta-vykorystaty-khmarku-tehiv/> [in Ukrainian].

16. Zolotarov, D. (2020). *Yak tekhnologii ta internet zminyly nashe spryiniattia informatsii* [How technology and the Internet have changed our perception of information]. *Zhurnal KOZAKY: materialy po psykhiiatrii ta khvorobam TsNS – KOZAKY magazine: materials on psychiatry and diseases of the CNS*. URL : <https://www.kozaky.org.ua/yak-tekhnologi%d1%97-ta-internet-zminili-nashe-spriinyattyia-informaci%d1%97/> [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто проблему негативного впливу на сучасних молодих людей величезної кількості інформації, яку багато хто з них не в змозі ефективно сприймати, якісно переробляти та використовувати. Зазначено, що цю проблему допомагають вирішити нові методики та способи навчання, у тому числі й технології візуального представлення навчального матеріалу. Також досліджено поняття наочності й візуалізації та зроблено висновок, що цими термінами позначають схожі способи отримання інформації, які базуються на зоровому (або зоровому й слуховому) сприйнятті об'єктивної дійсності, але ці поняття не є тотожними. У статті наведено можливості впровадження таких популярних технологій візуалізації даних, як скрайбінг, ментальні карти, хмари тегів і кроссенси в процес викладання української мови іноземним студентам. Проаналізовано правила й алгоритми створення цих форм зорового подання навчального матеріалу, описано їхнє практичне застосування під час проведення аудиторних і позааудиторних занять з української мови як іноземної. Особливу увагу сконцентровано на необхідності врахування в процесі підготовки й застосування на практиці подібних форм візуалізації не тільки загальнолюдських особливостей мислення, але й культурно-етнічних відмінностей та особливостей сприйняття об'єктів дійсності представниками різних національностей. Зроблено висновок щодо доцільності або недоцільності використання скрайбінгу, ментальних карт, хмар тегів, кроссенсів, а також інтерактивних стрічок часу й інтернет-мемів у якості засобів комунікації та подання навчальної інформації під час навчання іноземних студентів української мови як таких, що враховують психологічні й когнітивні особливості сучасної молоді, дозволяють подати матеріал стисло та зрозуміло, а також урізноманітнюють заняття, сприяють кращому часу й засвоєнню та запам'ятовуванню учнями складних граматичних, лексичних і ліневокраїнознавчих матеріалів, роблячи навчальний процес більш ефективним, тобто відповідають вимогам сучасної освіти.

Ключові слова: візуалізація, комунікація, скрайбінг, ментальні карти, хмари тегів, кроссенс.